

แร่ (Mineral)

แร่ (Mineral)

แร่ คือ ธาตุหรือสารประกอบอนินทรีย์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีโครงสร้างภายในที่เป็นระเบียบ มีสมบัติทางเคมีและทางกายภาพที่แน่นอน (หรืออาจเปลี่ยนแปลงได้ในวงที่จำกัด)

Calcite

Fluorite

สินแร่ (Ore)

สินแร่ หมายถึง หินหรือแร่ประกอบหินที่มีแร่เศรษฐกิจปะปนอยู่ในปริมาณที่มากพอที่จะทำเหมืองได้ โดยคุ้มค่ากับการลงทุน

ธาตุ (Element)

ธาตุต่างๆ ในตารางธาตุ สามารถจำแนกตามคุณสมบัติได้ 3 กลุ่ม คือ
 ธาตุโลหะ ธาตุอโลหะ และธาตุกึ่งโลหะ

Periodic Table

แร่ (Mineral)

เราสามารถจำแนกชนิดแร่ต่างๆ ที่มีอยู่ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. แร่ประกอบหิน (Rock forming minerals)
2. แร่เศรษฐกิจ (Economic minerals)

1.

แร่ประกอบหิน (Rock forming minerals)

หมายถึง แร่ต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของหิน และใช้เป็นหลักในการจำแนกชนิดของหินด้วย แร่ประกอบหินที่สำคัญ ได้แก่ ควอตซ์ เฟลด์สปาร์ โอลิวีน ไมกา แอมฟิโบล ไพรอกซีน และแคลไซต์ เป็นต้น

2. แร่เศรษฐกิจ (Economic minerals)

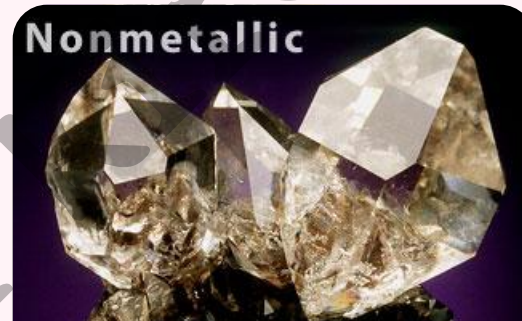
หมายถึง แร่ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและมีปริมาณมากพอที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม

แร่เศรษฐกิจสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

แร่โลหะ

1

แร่ไม่โลหะ

2

สินแร่ (Ore)

หมายถึง หินหรือแร่ประกอบหินที่มีแร่เศรษฐกิจปนอยู่ในปริมาณที่มากพอที่จะทำเหมืองได้โดยคุ้มค่าการลงทุน ซึ่งสามารถแบ่งตามลักษณะการนำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่

- 1 • แร่โลหะ
- 2 • แร่อโลหะ
- 3 • แร่เชื้อเพลิง
- 4 • แร่รัตนชาติ
- 5 • กรวด หิน ดิน ทราย

1

• แร่โลหะ (Metallic mineral)

คือ แร่ที่มีธาตุโลหะเป็นส่วนประกอบสำคัญ สามารถนำไปถลุงหรือแยกเอาโลหะในแร่มาใช้ประโยชน์ เช่น แร่ทองคำ ดีบุก สังกะสี เหล็ก เงิน ตะกั่ว ฯลฯ

Copper (Cu)

Silver (Ag)

Magnetite (Fe_3O_4)

Gold (Au)

• แร่โลหะ (Non-metallic mineral)

คือ แร่ที่มีธาตุโลหะเป็นส่วนประกอบ
ส่วนมากถูกนำมาใช้ประโยชน์ได้โดยตรง
หรือต้องปรับปรุงคุณภาพเล็กน้อย เช่น
ยิปซัม ควอตซ์ แคลไซต์ แบไรต์ ฯลฯ

Barite (BaSO_4)

Calcite (CaCO_3)

Gypsum ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$)

Quartz (SiO_2)

• แก๊สเชื้อเพลิง (Mineral fuels)

คือ วัสดุที่เกิดจากการทับถมตัวของพืช สัตว์ และสารอินทรีย์ จนสลายตัวและเกิดปฏิกิริยากลายเป็นเชื้อเพลิงธรรมชาติ ตัวอย่างได้แก่ ถ่านหิน หินน้ำมัน น้ำมันดิบ และก๊าซธรรมชาติ

Oil shale

• แร่รัตนชาติ (Gemstone)

หมายถึง แร่หรือหินที่มีความสวยงาม มีมูลค่า (หรือเมื่อนำมาเจียรระไนแล้วสวยงาม) เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องประดับ ซึ่งมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ สวยงาม ทนทาน และหายาก โดยทั่วไปสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ เพชร (Diamond) และพลอย (Colored Stones)

• กรวด หิน ดิน ททราย

กรวด หิน ดิน ททราย เกิดจากการผุพังของหินเดิม อาจเป็นหินอัคนี หินชั้น หรือหินแปร ซึ่งประกอบด้วยแร่หนึ่งชนิดหรือหลายชนิด มักนำมาใช้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นวัสดุก่อสร้าง

การจัดกลุ่มแร่

แร่ต่างๆ สามารถจำแนกเป็นหมู่แร่ได้โดยอาศัยองค์ประกอบทางเคมี

ธาตุธรรมชาติ (Native elements)

หมู่แร่ซัลไฟด์ (Sulfides)

หมู่แร่ซัลโฟซอลต์ (Sulfosalts)

หมู่แร่ออกไซด์ (Oxides)

หมู่แร่แฮไลด์ (Halides)

หมู่แร่คาร์บอเนต (Carbonates)

หมู่แร่ซัลเฟต (Sulfates)

หมู่แร่ทังสเตต (Tungstates)

หมู่แร่ฟอสเฟต (Phosphates)

หมู่แร่ซิลิเกต (Silicates)

การตรวจวินิจฉัยแร่

สมบัติทางกายภาพ (Physical properties)

สมบัติทางเคมี (Chemical properties)

สมบัติทางแสง (Optical properties)

สมบัติทางกายภาพ (Physical properties)

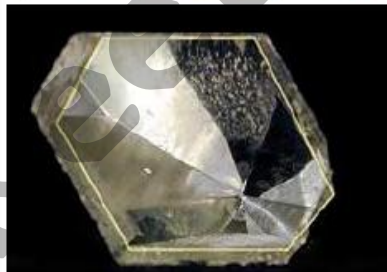
1. ความถ่วงจำเพาะ (Specific gravity)

ความถ่วงจำเพาะของแร่ คือ ตัวเลขที่บอกให้ทราบว่าแร่หนึ่งหนักเป็นกี่เท่าของน้ำที่มีปริมาตรเท่ากันที่ 4°C โดยทั่วไปการหาความถ่วงจำเพาะของแร่จะต้องทำในห้องปฏิบัติการเพราะต้องมีอุปกรณ์และสารเคมีต่างๆ ดังนั้นความถ่วงจำเพาะของแร่ อาจหมายถึงความง่าย ๆ ว่าแร่ชนิดนั้นหนักหรือเบา ก็เพียงพอ

2. ลักษณะผลึก (Crystal habits)

คือ รูปร่างภายนอกของแร่ต่างๆ ที่มองเห็นได้ ซึ่งมักจะเกิดเป็นผลึกและมีการเติบโตขยายเป็นรูปร่างให้เห็นเฉพาะตัว เช่น โกเมน (Garnet) มักมีรูปร่างของผลึกเป็นลักษณะกลมคล้ายลูกเต๋าก้อน ส่วนลักษณะผลึกของควอตซ์มักพบในลักษณะแบบหกเหลี่ยม

ผลึกควอตซ์

ผลึก โกเมน

3. สี (Color)

แร่แต่ละชนิดอาจมีสีเดียว หรือมีหลายสีขึ้นอยู่กับชนิดแร่มลทิน (impurity) การใช้สีเป็นตัวบ่งบอกชนิดของแร่เหล่านั้นอาจต้องพิจารณาคุณสมบัติอื่นๆ ประกอบ

สีของแร่ควอตซ์

สีของแร่ฟลูออไรต์

สีของแร่แคลไซต์

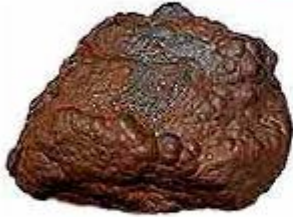
Kee

4. สีผง (Color)

สีผงละเอียดของแร่มักจะต่างกับสีของตัวเอง สามารถทดสอบได้โดยนำแร่ไปขีดหรือขีดบนแผ่นกระเบื้องที่ไม่เคลือบ หรือบนแผ่นหูดสี (streak plate)

สีน้ำตาลแดง

สีขาว

แร่ฮีมาไทต์

ทาลก์

ฟลูออไรต์

สีดำ

สีเหลือง

แคลโกไฟไรต์

ไพโรลูไซต์

ออร์พิเมนต์

ซัลเฟอร์

5. ความวาว (Luster)

เป็นลักษณะที่สามารถพบได้บนผิวแร่ เนื่องจากการตกกระทบและเกิดการสะท้อนของแสงที่ผิว

วาวแบบโลหะ

Pyrite

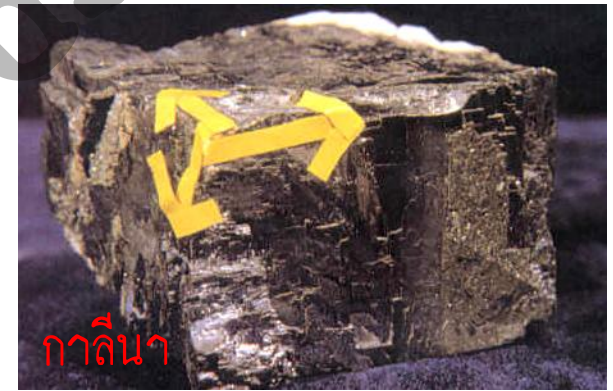
วาวแบบอโลหะ

6. รอยแตกเรียบ (Cleavage)

เป็นรอยแตกที่เป็นไปในแนวระนาบเรียบ เนื่องจากโครงสร้างของอะตอมภายในผลึก รอยแตกแบบนี้จะขนานไปตามหน้าผลึกแฉะเสมอ แฉะที่ไม่เป็นผลึก (Amorphous) ก็จะไม่มีการแตกแบบนี้

7. รอยแตก (Frature)

เป็นรอยแตกของแร่ที่ไม่สม่ำเสมอและไม่มีทิศทางแน่นอน มีหลายลักษณะ ได้แก่

รอยแตกโค้งงว้า (Conchoidal)

รอยแตกแบบเสี้ยน (Splintery)

รอยแตกจรรยา (Uneven)

รอยแตกเรียบ (Even)

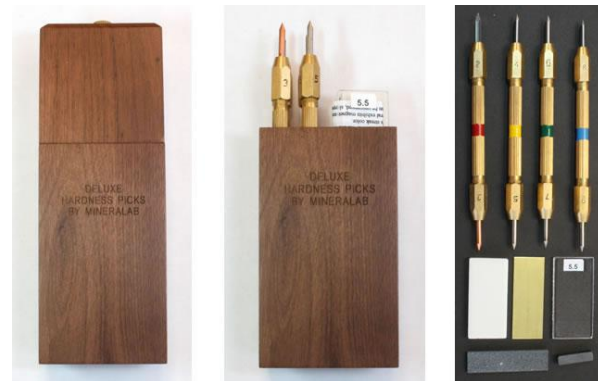
รอยแตกแบบแหลม (Hackly)

8. ความแข็ง (Hardness)

คือ ความทนทานต่อการถูกขูดขีดของแร่ โดย Mohs ได้กำหนดความแข็งของแร่มาตรฐานไว้ 10 ชนิด (Moh's scale) เรียงลำดับตั้งแต่แร่ที่ทนทานต่อการขูดขีดน้อยที่สุดถึงมากที่สุด หลักการที่สำคัญคือ เมื่อเอาวัตถุที่มีความแข็งมากกว่ามาขูดขีดกับวัตถุที่อ่อนกว่า วัตถุที่อ่อนย่อมมีรอยขูดขีดปรากฏอยู่ชัดเจน

ความแข็ง	แร่มาตรฐานที่เปรียบเทียบ	การทดสอบ
1	ทัลก์ (Talc)	อ่อนลื่นมือ เล็บขูดเข้า
2	ยิปซัม (Gypsum)	เล็บขูดเข้าแต่ผิวฝืดมือ
3	แคลไซต์ (Calcite)	สตาจค์แดงขูดเป็นรอย
4	ฟลูออไรต์ (Fluorite)	มีดหรือตะไบขูดเป็นรอย
5	อะพาไทต์ (Apatite)	กระจกขีดเป็นรอยบนผิวแร่
6	ออร์โทเคลส (Orthoclase)	แร่ขีดบนกระจกเป็นรอย
7	ควออตซ์ (Quartz)	ขีดเป็นรอยบนกระจกได้ง่าย
8	โทแพซ (Topaz)	ขีดแร่ที่แข็ง 1 - 7 ให้เป็นรอยได้
9	คอร์ันดัม (Corundum)	ขีดแร่ที่แข็ง 1 - 8 ให้เป็นรอยได้
10	เพชร (Diamond)	ขีดแร่ที่แข็ง 1 - 9 ให้เป็นรอยได้

Moh's scale

Talc 1

6 Feldspar

Gypsum 2

7 Quartz

Calcite 3

8 Topaz

Fluorite 4

9 Corundum

Apatite 5

10 Diamond

สมบัติทางเคมี (Chemical properties)

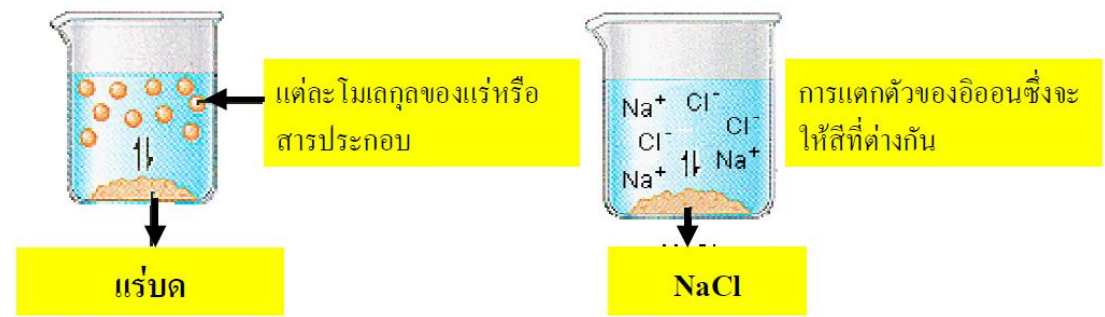
1. การทำปฏิกิริยากับกรด

การทำปฏิกิริยาระหว่างกรดเกลือหรือกรดไฮโดรคลอริก (HCl) กับแร่ที่มีคาร์บอเนตเป็นส่วนประกอบ จะเกิดเป็นฟองฟู เช่น แร่แคลไซต์ (CaCO_3)

2. การละลายในกรด

การสังเกตการละลาย สี และผลของการละลายของผงแร่ในกรดเข้มข้น (เช่น กรดเกลือ (HCl) กรดดินประสีว (HNO_3) กรดกำมะถัน (H_2SO_4) จะทำให้ทราบว่าแร่ชนิดใด เช่น แร่จำพวกเหล็กส่วนมากจะให้สารละลายสีเหลืองหรือเหลืองน้ำตาล ส่วนแร่พวกทองแดงจะให้สารละลายสีฟ้าหรือสีเขียว

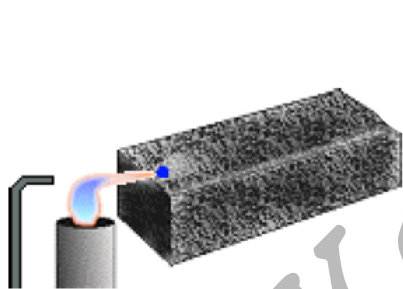
3. การทดสอบด้วยเปลวไฟ

การทดสอบทำได้โดยนำผงแร่โรยลงบนห่วงหลอดแพลทินัม แล้วนำไปเผาด้วยตะเกียงเบนเสน ซึ่งความสูงของเปลวไฟที่แตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางเคมีของผงแร่ที่นำมาทดสอบ

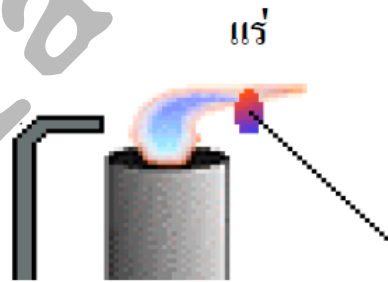

ความสูงของเปลวไฟ
เมื่อปริมาณออกซิเจนน้อย

ความสูงของเปลวไฟ
เมื่อปริมาณออกซิเจนมาก

ท่อเป่าแล่น

แร่

ตะเกียง

ท่อเป่าแล่น

แร่

ตะเกียง

สีของเปลวไฟ

แร่โปแตสเซียม
ให้เปลวไฟสีม่วง

แร่สตรอนเชียม
ให้เปลวไฟสีแดง

แร่ทองแดง
ให้เปลวไฟสีน้ำเงิน

แร่โซเดียม
ให้เปลวไฟสีเหลือง

สมบัติทางแสง (Optical properties)

1. การเรืองแสง (Fluorescence)

การเรืองแสงเป็นสมบัติของแร่บางชนิด เมื่ออยู่ภายใต้แสงอัลตราไวโอเล็ต รังสีเอกซ์ หรือหลอดแคโทดจะสามารถเรืองแสงได้ เรียกว่า Fluorescence

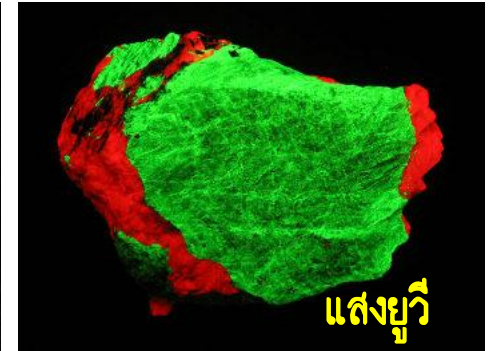
แร่ Willemite

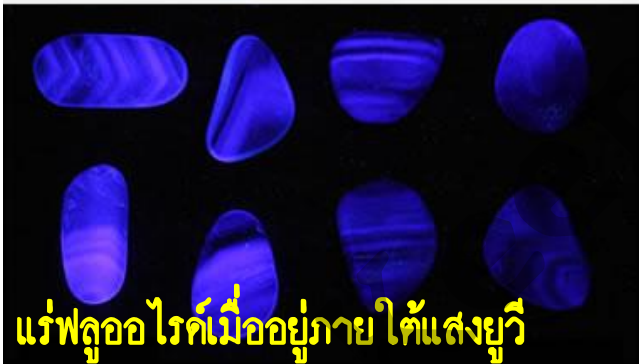
แร่ฟลูออไรต์เมื่ออยู่ภายใต้แสงขาว

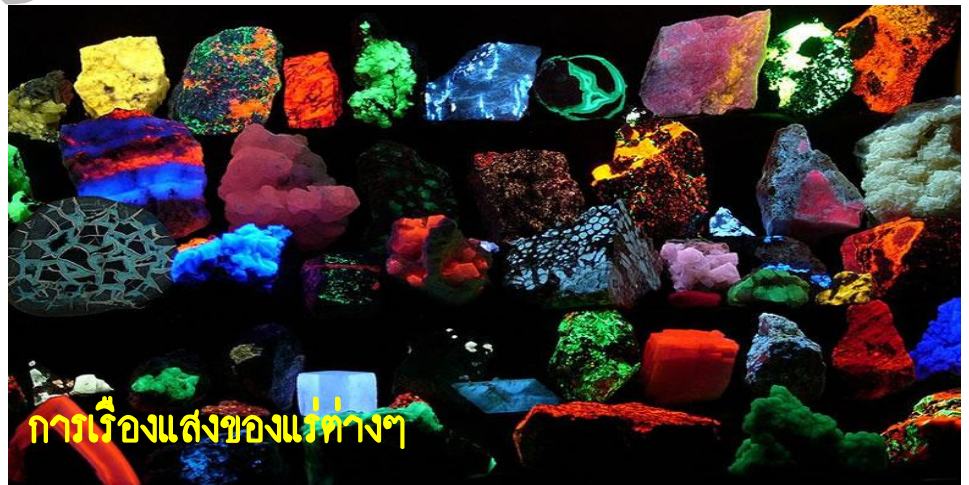
แสงขาว

แสงยูวี

แร่ฟลูออไรต์เมื่ออยู่ภายใต้แสงยูวี

การเรืองแสงของแร่ต่างๆ